

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 9, Issue 2, June 2021, p. 360-378

Received	Reviewed	Published	Doi Number
24.04.2021	20.05.2021	30.06.2021	10.29228/ijlet.51049

Views of Bilingual Syrian Immigrants on Family Language Strategies

*Şeyda YEŞİLYURT*¹

ABSTRACT

Domestic language strategies differ in accordance with the living conditions, education levels and needs of the families. Since immigrant families are in a minority position in the country they are going to, they prefer to use the home – outside the home strategy with the instinct of protecting their mother tongue and until the process of acquiring the language of society. As they acquire the language of society and their children grow up with the language of society, they can switch to a strategy of " free-alternation". With this study, the situation regarding the domestic language strategies of Syrian immigrant families was determined. The study is a qualitative research and a case pattern study was preferred. The data were collected through a questionnaire and analyzed descriptively. It was determined that the language in which the parents preferred to talk to their children and each other at home was Arabic, and Turkish outside the home. The dominant language of the parents is Arabic and they adopt the "minority language strategy (home-outside home)". On the other hand, children tend to speak Turkish and adopt the "free- alternation". They prefer to speak Turkish with their siblings and Arabic with their parents. As a result, it can be said that Syrian immigrant parents and their children developed a positive attitude towards becoming bilingual individuals and implemented two strategies.

Key Words: Bilingualism, family language strategies, Syrian immigrant families, Turkish acquisition.

İkidiilli Suriyeli Göçmenlerin Aile Dil Stratejilerine Yönelik Görüşleri

ÖZET

Aile içi dil stratejileri; ailelerin hayat şartları, eğitim seviyeleri, ihtiyaçları doğrultusunda farklılık arz etmektedir. Göçmen aileler, gittikleri ülkede azınlık konumunda oldukları için toplum dilini edinme sürecine kadar, ana dillerini koruma içgüdüleriyle ev içi- ev dışı stratejisini kullanmayı tercih etmektedirler. Toplum dilini edindikçe ve çocukları toplum diliyle büyüdükçe "serbest değişim" stratejisine geçiş yapabilmektedirler. Bu çalışmayla Suriyeli göçmen ailelerin, aile içi dil stratejilerine yönelik durum tespiti yapılmıştır. Çalışma nitel araştırma olup durum desen çalışması tercih edilmiştir. Veriler anket yoluyla toplanmış, betimsel olarak çözümlenmiştir. Ebeveynlerin ev içinde çocuklarıyla ve birbirleriyle konuşmayı tercih ettikleri dilin Arapça, ev dışında ise Türkçe olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin baskın dili Arapçadır ve "azınlık dili stratejisini (ev içi-ev dışı)" benimsemektedirler. Çocuklar ise Türkçe konuşmaya yatkınlık göstermekte ve "serbest değişim stratejisi"ni benimsemektedirler. Kardeşleriyle Türkçe, anne babalarıyla Arapça konuşmayı tercih etmektedirler. Sonuç olarak Suriyeli göçmen ebeveynler ve çocuklarının ikidiilli birey olma yönünde olumlu görüş belirttiklerini ve aile içinde iki dil stratejisi uyguladıklarını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: İkidiillilik, aile dil stratejileri, Suriyeli göçmen aileler, Türkçe edinimi.

¹ Dr., Gazi Üniversitesi, syesilyurt@gazi.edu.tr, ORCID:0000-0001-7721-5323

Giriş

İkidualilik, ikidilli olmanın getirdiği sosyal, psikolojik avantaj ve dezavantajlar disiplinlerarası birçok çalışmaya konu olmuştur. İkidilli olmayı seçmeyen ancak zaruri durumlar (savaşa, ekonomik duruma, siyasi sebeplere bağlı göçler) neticesinde ikidilli olan aileler üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, sınırlı ikidillilik, ikidilli çocukların eğitim hayatındaki başarıları üzerine odaklanmıştır. Bu çalışmayla göç gibi zaruri bir sebeple ikidilli olan ailelerin dil stratejilerine yönelik bir durum tespiti yapılacaktır. Ebeveynlerin ve çocukların ana dilleri, toplum dili ve ikidillilik üzerine görüşleri belirlenecektir.

Göç, vatanından mecburî veya ihtiyarî ayrı düşmektir, gurbette olmaktır, ana toprağına, ana diline özlem duymaktır. Göç, ikidilliliği ve iki kültürlülüğü oluşturan en temel olgulardan biridir. Dünyada ve özellikle Ortadoğu’da yaşanan savaşlar, siyasî ve ekonomik krizler, Türkiye’yi hem göç alan hem de göçün güzergâhı olan bir ülke konumuna getirmiştir.

Suriye’deki savaş nedeniyle özellikle son 10 yılda, Türkiye’ye sığınmak zorunda kalan veya iltica eden nüfus oranında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu artışta sürecin başından itibaren Türkiye’nin “açık kapı politikası”nı benimsemesi (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2012: 11) ve Suriyelilerin sancılı coğrafyada “en güvenilir yer” olarak Türkiye’yi seçmesi (Çetin ve Uzman, 2012: 10) önemli bir etken olmuştur. Türkiye’nin sınır bölgelerinde kurulan çadır kentlerin sayısı otuza yaklaşmış; kamplarda, kamp dışında, şehirlerde yaşamını sürdürmeye çalışan Suriyeli göçmen sayısı dört milyona ulaşmıştır. Türkiye, savaştan kaçan Suriyeliler için sığınılacak bir liman olmuştur.

Türkiye’deki Suriyeli mülteci gençlerin ve çocukların kayıp nesil olmasını engellemek ve kendilerine güzel bir gelecek inşa etmelerini sağlamak amacıyla farklı kurumlar, program ve proje çalışmalarına devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye’nin dört bir yanına dağılmış olarak yaşamlarını sürdüren Suriyelilerin, Türk vatandaşları ile birlikte mevcut eğitim sistemine dâhil edilerek, eğitim hizmetlerine erişimlerinin sağlanması için çalışmalar yürütmektedir (MEB, 2017, 96-99). Bireyin bulunduğu toplumda kendini ifade etmesinin, diğer bireylerle iletişim ve etkileşim kurmasının temel aracının dil olduğu düşünüldüğünde; dil farklılığının hem sığınmacılar hem de ülke vatandaşları açısından birçok sorunu da beraberinde getirdiği görülmektedir (Uzun ve Bütün, 2016: 75). Bu durumda, dil öğretimi mülteciler için yiyecek-içecek ve kalacak yer bulmak kadar önemli bir sorun hâline gelmektedir (Akkaya, 2013: 180). Özellikle çocuklarda yarım ikidillilik (sınırlı ikidillilik) yaşanmaması amacıyla Türkçe ve Arapça öğretimi eş zamanlı sürdürülmelidir. Suriyeli göçmenlerin (yetişkin ve çocuk) ana dillerini korumaları, dengeli ikidilli bireyler olmaları beklenmelidir.

İki dillilik, dilsel becerilerin yanı sıra kültürel edinçleri de kapsar. İki dilli bireyin her bir dili, o dili konuşan toplum içerisinde gelişir. İki dilli birey aynı zamanda iki kültürlüdür ve iki dilin ve kültürün toplumlarına aynı anda aittir (Çetinkaya, 2015: 114). Özellikle göçmen kökenli ailelerde “baskın ikidillilik” görülmektedir (Süverdem; Ertek, 2010, 188). Yaşa göre ikidilliliklerine bakıldığında ise genellikle iki tabloyla karşılaşılmaktadır. Göç eden ailelerde genellikle “geç ikidillilik” mevcutken göç edilen ülkede doğan çocuklar için “erken ikidillilik” söz konusudur. İki dilliliğin getirilerinden faydalanabilmek için erken çocukluk döneminden itibaren ailelere, eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Çocukları birden fazla dil öğrenen anne-babaların çoğu, çocuklarının iki ya da daha fazla dili işlevsel olarak öğrenebilmesi için bazı yöntemler ya da stratejiler uygulamaktadırlar (Bican, 2017:). Azınlık ailelerde (göçmenler, mülteciler, sığınmacılar) “Ev içi- ev dışı (home–outside the home) stratejisi daha yaygın görülmektedir. Evde sadece “azınlık dili” (ana dili – L1), dışarıda ise “toplum dili” (ikinci

dil - L2) konuşulmaktadır. Bu stratejide ebeveynler, ev dışında ikinci bir dil edinen çocuğuyla kendi ana dilinde konuşur. Azınlık dili stratejisi olarak da adlandırılan bu stratejide çocuk toplum diline okulda ve sosyal çevrede maruz kalır (Grosjean, 2009).

Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin sosyal, ekonomik, siyasî ve eğitim sorunları üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ereş (2015) “Türkiye’de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi” ,Tanrıkulu (2018) “Suriye krizi sonrası Türkiye’deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri”, Mertol-İlgar, vd. (2017) “Suriyeli üniversite öğrencilerinin eğitim ve uyum sorunlarına ilişkin genel yaklaşımları”, Börü ve Boyacı (2016) “Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği”, Özer, vd. (2016) “Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri”, Gencer (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler”, Kiremit, vd.(2018) “ Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri” Kılcan, vd. (2017), “Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Palaz, vd. (2019) “Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Düşüncelerinin ve Tutumlarının Belirlenmesi” adlı çalışmalar, bu çalışmayla doğrudan ilgili olmamakla birlikte Suriyeli göçmenlerin sorunlarını anlamamız açısından yol gösterici olmuştur.

Literatürde Türkiye’deki ikidilli göçmen ailelerin dil stratejileri üzerine bir çalışma olmadığı görülmüştür. Ancak ikidilli göçmenlerle ilgili bu çalışmaya kaynak teşkil edecek bazı araştırmalar mevcuttur:

Akıncı (2001), “Pratiques langagières et représentations subjectives de la vitalité ethnolinguistique des immigrés turcs en France. L’Observateur-Gözlem (revue du Conseil Français des Associations d’Immigrés de Turquie)” adlı çalışmasında, göç bağlamında gelişen ikidilliliği niteleyen bir diğer unsur da ailelerin dil kullanımları olduğunu belirtmiştir. “Göçmen kökenli ailelerde üç farklı durum gözlemlenmektedir. Bazı ailelerde –sayıları az da olsa– evde çoğunlukla ev sahibi ülkenin dili konuşulur. Daha sık karşılaşılan diğer iki durumda ise bazı ailelerde ana dilinin yanı sıra ev sahibi ülkenin dili de evde konuşulurken bazı ailelerde evde çoğunlukla ana dili konuşulur ve çocuklar ikinci dillerini buldukları ülkenin eğitim sistemine bağlı olarak, okul öncesi eğitime başladıklarında edinirler. İlk çocuğun okullaşma süreciyle birlikte hâkim toplumun dili evde, aile içinde daha önemli bir yere sahip olur ve bazen ebeveynlerden biriyle bazen de her ikisiyle ana dilinin yanı sıra kullanılan bir iletişim dili haline gelir. İlk çocuk, zaman içinde kardeşleriyle birlikte de bu dilde iletişim kurmaya başlar ve bu çocuklar da okula başladığında aralarında en sık kullandıkları dil konumuna gelir. Okullaşmanın ilk yıllarında, hâkim toplumun dili göçmen kökenli çocuklar için baskın dil haline gelir.” ifadeleriyle çalışmalarını özetlemişlerdir.

Yılmaz (2014) “İkidillilik Olgusu ve Almanya’daki Türklerin İkidilli Eğitim Sorunu” adlı çalışmasında Almanya’nın ulus-devlet politikasını hâlâ yürütmesi ve bu nedenle azınlık çocuklarının anadil öğrenme haklarına engellemelerde bulunması, Almanya’da yaşayan Türklerin Türkiye’de ve Almanya’da yaşadığı “öteki” olma durumu, ikidillilik konusunda yapılan çalışmaların kısıtlı kalması ve bu çalışmaların gerekli mercilere ulaşmaması, ikidilli bireylerin yetiştirilmesi konusunda gerekli kadronun yeterli olmayışı bulgularına ulaşmıştır.

Yağmur (2007) “İkidilli Çocukların Dil Becerilerinin Ölçümü ve Eşik Kuramı” adlı çalışmasında sınırlı sayıda yapılan çalışmalar sonucunda, araştırmacıların ve eğitimcilerin göçmen çocuklarının dil becerilerinin sorunlu olduğunu veya kısıtlı ikidilliliğe sahip olduklarını iddia ettiklerini belirtmiştir.

Çalışmaya göre çok dilli ortamların çoğunda, okullar ikidilli çocukların sadece resmi dildeki becerilerini ölçmekte, çocukların anadildeki becerilerine hiç bakılmamaktadır. Göçmen çocuklarının ikinci dildeki beceri düzeylerinden yola çıkarak, birçok göçmen çocuğu dil-özürlü olarak sınıflandırılmaktadır. Sonuçlar, dengeli ikidilliliğe sahip çocukların hem Almanca hem de Türkçe becerilerinin çok gelişmiş olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde bu çocukların mental dil algılarının da çok yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim planlayıcıların iddialarının aksine, anadilde çok sağlam bir temele sahip olan çocukların ikinci dilde de benzer bir seviyeye sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Biçer ve Alan'ın (2018) "İkidillilik Bağlamında Suriyeliler Üzerinde Türkçenin Etkisi" adlı çalışması ise bu çalışma ile dorudan ilgilidir. Çalışmada Suriyelilerin ikidillilik sürecinde olduğu ifade edilmektedir. Yetişkin Suriyelilerin hepsinde bu sürecin gerçekleştiğini söylemek zor olsa da bu etki özellikle çocuklarda rahat bir şekilde görülebildiğini belirten Biçer ve Alan, Türkiye'de gerçekleşen bu süreçte eğitim sistemine de düşen önemli sorumluluklar bulunduğunu vurgulamaktadırlar.

Akgül vd. (2017), "İkidilli Çocuk Yetiştirmeyi Tercih Eden Ebeveynlerin Görüşleri" adlı çalışmalarında kendi ülkelerinde yaşayan ve farklı bir ülkede yaşayan ebeveyn görüşlerini ele almışlar; farklı ülkede azınlık dili konuşuru ebeveynlerin çoğunlukla çocuklarını iki dilde zorunluluktan yetiştirirken, kendi ülkelerinde yaşayan ebeveynlerin bunu gönüllü ve kasıtlı olarak yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Aytekin ve Ektem (2019), "Sınıflarında Bulunan Suriyeli Göçmen Çocuklar İle İlgili Okul Öncesi Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi (Hatay İli Örneği)" adlı nitel çalışmalarında, Arapça bilen öğretmenlerin kendilerinin çocuklarla doğrudan, sınıfta bulunan çocuklar ya da personeller arasında Arapça bilenlerin yardımı ile ve beden dilinin kullanılarak iletişim sağlandığı; en büyük sorunun, davranış, sosyal uyum problemleri olduğu, göçmen ailelerin çocukların eğitimleri ve beslenmeleri konusunda ilgisiz olduğu ve göçmen olgusunun Türkiye'de yaşanıyor olmasından dolayı hizmet öncesi ve hizmet içinde öğretmenlerin dil ve kültür açısından eğitim alabilecekleri gibi, göçmen halkın da yaşadığı yerleşim yerine ve ülkeye uyum sağlayabilmesi için bölgenin kültürel değerleri ile ilgili farkındalıklarının sağlanması için farklı uygulamaların yapılabileceği tespit ve önerileri bulunmaktadır.

Şihanoğlu' nun (2021) "Türkiye'deki Suriyeli Geç İkidilli Bireylerin Yazılı Anlatımları Üzerine Bir Hata Analizi" adlı çalışmasının sonuçlarına göre Türkiye'deki Suriyeli geç ikidilli bireylerin yazılı anlatımlarında yaptıkları hatalar ile geç ikidilli olmaları arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Literatür taraması yapıldığında Türkiye'deki ikidilli göçmen ailelerin dil stratejileri üzerine bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bu çalışmayla Suriyeli göçmen ailelerin Türkçe hakkındaki görüşlerini belirlemek; aile dil stratejilerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Çalışmada hem ebeveynlere hem de çocuklara anket uygulanarak Türkçeye yönelik görüşleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Türkiye'de yaşayan Suriyeli ebeveynlerin evde konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?
2. Türkiye'de yaşayan Suriyeli ebeveynlerin ev dışında konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?
3. Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların evde anne babalarıyla konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?
4. Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların evde kardeşleriyle konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?
5. Hem ebeveynlerin hem de çocukların Türkçeye yönelik görüşleri nelerdir?
6. Hem ebeveynlerin hem çocukların ikidilli birey olmaya yönelik görüşleri nedir?

Türkiye’de yaşayan göçmen ailelerin dil stratejilerine yönelik literatürde bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmanın “İki dilli/ çok dilli aile dil stratejileri” üzerine yapılacak çalışmalara bir rehber olması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Nitel araştırmanın en temel özelliği, üzerinde araştırma yapılan kişilerin bakış açılarıyla araştırılan olay, olgu, norm ve değerleri incelemeye çalışmasıdır (Ekiz, 2003: 27). Söz konusu araştırmalar, olayların anlamı ve katılımcıların dışı vurdukları eylemler üzerine odaklanmaktadır. Amaç zengin tanımlamalar ve betimlemeler yapmaktır. Uzun anlatımlar sayısal olarak ifade edilmek yerine, doğal ortamda gerçekleştiği şekilde kayıt altına alınır (Büyüköztürk, 2010: 256, 257). Creswell (2013: 97), durum çalışmasıyla gerçek yaşam bağlamında sınırları belirlenmiş bir ya da birden çok sistem veya durumu ele almak ve derinlemesine bilgi sağlamak adına gözlem, görüşme, görsel-işitsel kayıt gibi araçlara başvurulduğunu, bu yolla ayrıntılı bir durum betimlemesi sağlandığını vurgulamıştır. Bu çalışma da nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseniyle yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Gazi TÖMER’de 2016-2017 öğretim yılında ileri seviye Türkçe sınıflarında Türkçe öğrenen ve şu an farklı üniversitelerin dördüncü sınıfında öğrenim görmekte olan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrenciler ve velilerine telefon aracılığıyla ulaşılmıştır. Kendi anne, baba, kardeş ve yakın akrabalarıyla çalışmaya katılan kişi sayısı 20 anne baba ve 34 çocuktan oluşmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında öncelikle ebeveynlere yönelik bulgular paylaşılacaktır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin yaş aralığı 23 ila 71’dir. Katılımcıların %65’i 40 yaşın üstündedir. %75’i anne %25’i ise babadır. Katılımcılardan sadece birinin tek çocuğu varken diğer katılımcıların çocuk sayısı değişkenlik göstermektedir. 2 çocuklu, 3 çocuklu, 4, 5, 6, 7, 8 çocuklu katılımcılar mevcuttur. Eğitim seviyelerine bakıldığında %5’i ortaokul, %25’i lise, %70’i ise üniversite mezunudur. Tüm katılımcıların Türkiye’de bulunma süreleri 5 yılın üzerindedir. Velilerin %10’u Diyanet Vakfı’na ait Türkçe kurslarına 9 ay süreyle katılmış, %20’si ise birkaç aylık farklı Türkçe kurslarına katılmış, %70’i ise Türkçe öğrenmek için hiçbir kursa katılmamıştır.

Veri Toplama Aracı

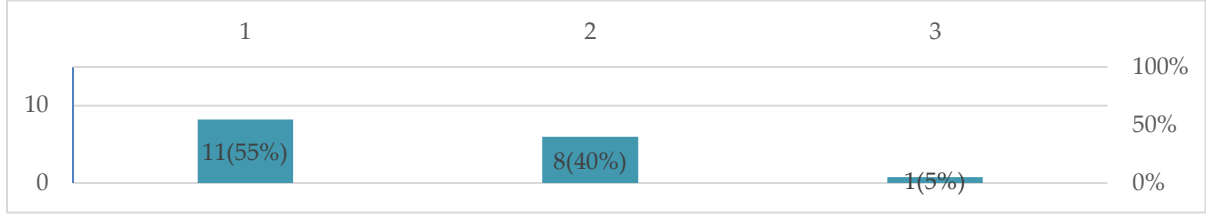
Katılımcılara 17 maddeden oluşan birer anket uygulanmıştır. Anketler hazırlanmadan önce iki katılımcıyla ev içinde ve ev dışındaki dil tercihlerine yönelik telefon görüşmesi yapılmıştır. Yaklaşık yarım saat süren bu konuşmalar ve yapılan literatür taraması neticesinde ankette yer alacak maddeler şekillenmiştir. Veliler için ayrı çocuklar için ayrı anketler hazırlanmıştır. Anketlerin ilk kısmında cinsiyet, Türkiye’de bulunma süreleri, eğitim durumları ve Türkçe kursu alıp almadıklarına dair sorular bulunmaktadır. Anketlerin iç geçerliğini sağlamak amacıyla iki uzmandan görüş alınmıştır. Anketteki ifadeler 3’lü likertipleme ile derecelendirilmiştir (“Her zaman / Bazen/Hiçbir zaman” veya ifadenin niteliğine göre “Evet, Kısmen, Hayır”). Anketler, Google formlar aracılığıyla öğrencilere gönderilmiş, velileri ve kardeşleriyle formları doldurmaları istenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Anket aracılığıyla elde edilen veriler, geleneksel kodlama sistematığı (betimsel kodlama) kullanılarak çözümlenmiştir. İlgili anket maddelerine verilen yanıtlar frekans ve yüzde değerlerine göre gösterilmiş, şemalar oluşturulmuştur.

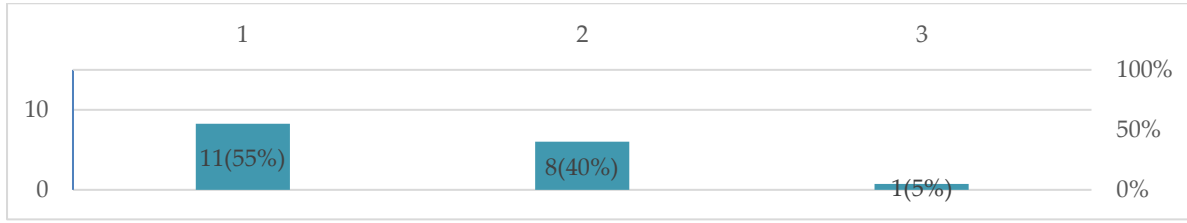
Bulgular

Çalışmanın ilk sorusu olan “Türkiye’de yaşayan Suriyeli ebeveynlerin evde konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?” ifadesine yönelik bulgular aşağıda farklı şemalarla ifade edilmiştir.

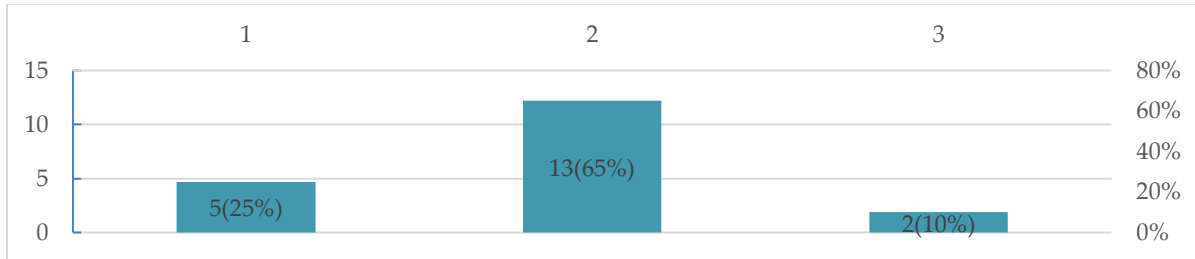
Şekil 1. Anne Babaların Ev İçinde Birbirleriyle Konuştıkları Dil

Ebeveynlerin ev içindeki dil tercihleri ikidilli çocuklarda önem arz etmektedir. Özellikle toplumda azınlık konumunda olan grupların evde kendi ana dillerini konuşmayı sürdürmeleri, çocukların ana dillerini konuşan birileriyle gün içinde karşılaşmaları gereklidir. Suriyeli göçmen anne babaların % 55’i evde eşleriyle Arapça kullanmayı tercih etmektedirler. Sadece bir kişi Arapça kullanmayı tercih etmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların %40’ı ise Arapça konuşmayı bazen tercih ettiği yönünde görüş bildirmiştir.

Şekil 2. Anne Babaların Çocuklarıyla Evde Konuşmayı Tercih Ettikleri Dil

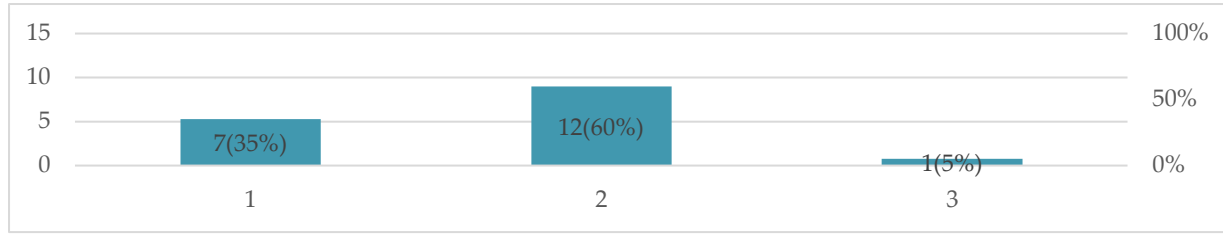
Ev içinde eşleriyle Arapça konuşmayı tercih eden ve çocuklarıyla Arapça konuşmayı tercih eden ebeveyn oranı aynıdır: % 55. Bu da ev içi dil tercihi konusunda bir tutarlılık olduğunu göstermektedir. Yine Şekil 1.de %40 oranındaki “bazen” ifadesi burada da %40 oranında çıkmıştır.

Şekil 3. Çocukların Ebeveynleriyle Konuşurken Tercih Ettikleri Dil

Araştırmanın sorularından olan “Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların evde anne babalarıyla konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?” ifadesine yönelik bulgular aşağıdadır.

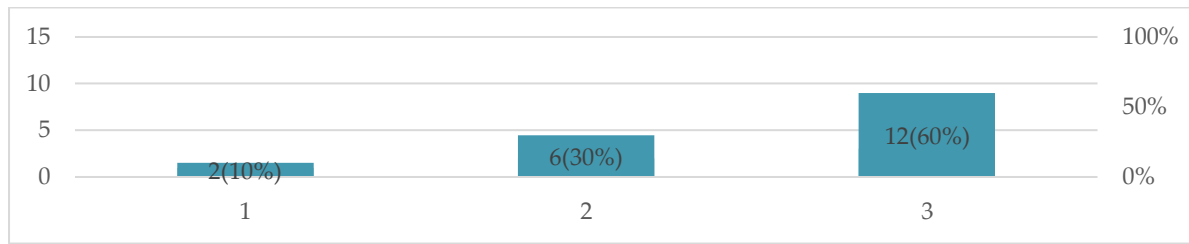
Anne babaların büyük bir kısmı birbirlerine ve çocuklarına Arapça konuşmayı tercih ederken çocukların %25’inin ebeveynlerine Türkçe konuşmayı tercih ettikleri, %65’inin ise bazen tercih ettikleri görülmektedir. Bu şemadan, ebeveynler evde her ne kadar Arapça iletişim konusunda baskın dilli olsalar da çocuklarının baskın olmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4. Çocukların Kardeşleriyle Evde Konuşmayı Tercih Ettikleri Dil

Araştırmanın sorularından olan “Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların evde kardeşleriyle konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?” ifadesine yönelik bulgular aşağıdadır.

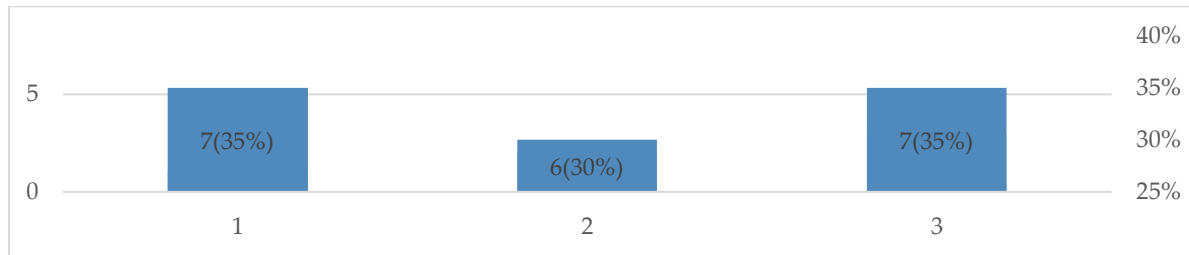
Ebeveyn tespitlerine göre çocuklar, kardeşleriyle Türkçe konuşmayı tercih etmektedir. Evde anne babalarıyla Türkçe konuşmayı tercih eden çocukların yine hemen hemen aynı oranlarda (%35’i her zaman, %60’ı bazen) kardeşleriyle de Türkçe konuşmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Şekil 5. Ebeveynlerin Türkçe Konuşmaya Yönelik Görüşleri-1

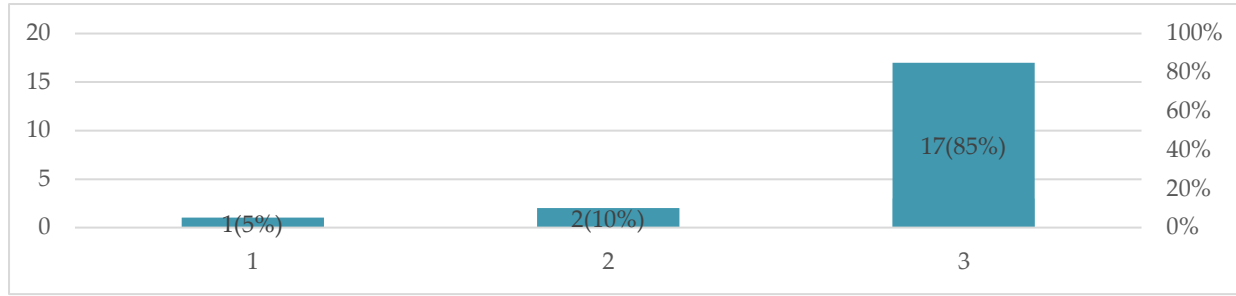
Araştırmanın sorularından olan “Ebeveynlerin Türkçeye yönelik görüşleri nelerdir?” ifadesine yönelik bulgular aşağıdadır.

“Türkçe konuşmaktan hoşlanmıyorum.” maddesine ebeveynlerin %60’lık kısmı “hayır” demiştir. Anne babaların büyük bir kısmının Türkçe konuşma konusunda olumsuz bir görüş belirtmedikleri söylenebilir. Türkçe konuşmaktan hoşlanmadığını ifade eden katılımcı sayısı 2’dir. %30’luk kısmı bazen’i seçse de çoğunluğun olumlu tavır takındığı görülmektedir.

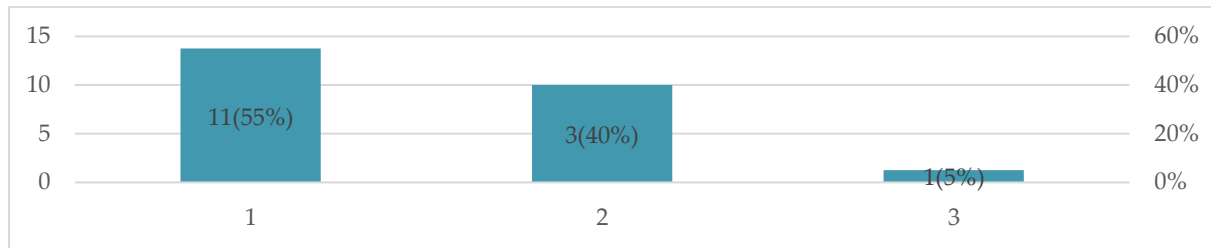
Şekil 6. Ebeveynlerin Türkçe Konuşmaya Yönelik Görüşleri -2

Anne babaların Türkçe konuşmakta zorluk çekip çekmemeleri, evdeki iletişim dilini belirleyen önemli bir etkidir. Bu şemadan Türkçe konuşmakta zorluk çeken ve çekmeyen ebeveyn oranlarının eşit olduğu görülmektedir. Aslında “Türkçe konuşmak zor geliyor.” Maddesi için “evet”, “kısmen” ve “hayır” seçeneklerinde neredeyse eşit bir dağılım görülmektedir.

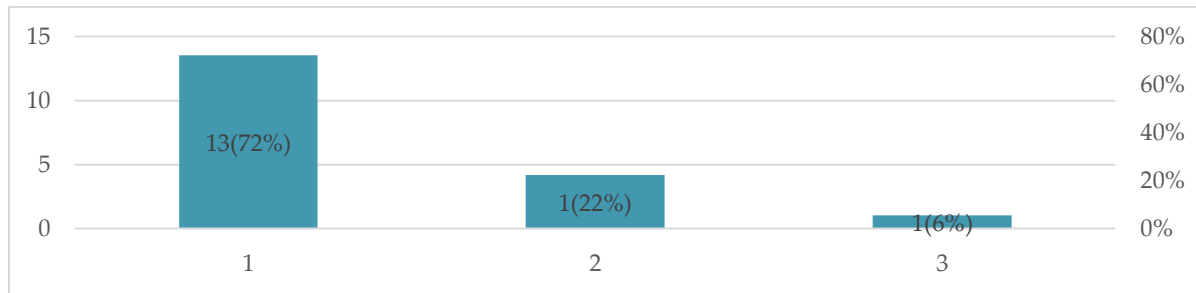
Şekil 7. Ebeveynlerin Türkçe Konuşmaya Yönelik Görüşleri-3

Anne babaların evde dil konusunda çocuklarına karşı tutumu önemlidir. Genellikle göçmen aileler, çocuklarının toplumda yer edinmesi ve eğitimlerine devam edebilmeleri için toplum dilini konuşmalarını desteklemektedirler. “Çocuklar Türkçe konuşunca kızıyorum.” maddesine katılımcıların %85’i “hiçbir zaman” seçeneğiyle cevap vermişlerdir. Bu şemada da ebeveynlerin çocukları Türkçe konuşurken olumsuz bir tavır takınmadıkları görülmektedir. Sadece bir katılımcının “Çocuklar Türkçe konuşunca kızıyorum” ifadesini onayladığı görülmektedir.

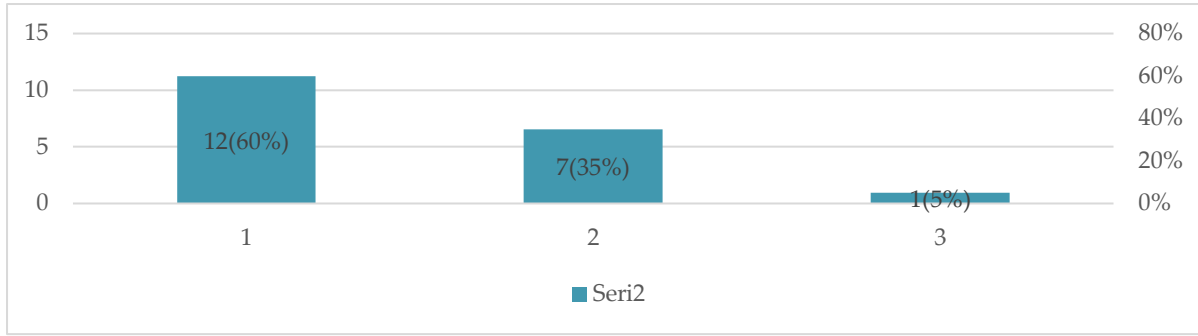
Şekil 8. Çocukların Her İki Dilde de Yetkinlikleri

Anne babalar, çocuklarının her gelişimini takip ettikleri gibi dil gelişimini de takip etmektedirler. Çocuklarının Türkçe konusunda yeterlilikleri sorulduğunda, ebeveynler(%55) çocuklarının Türkçeyi Arapça kadar iyi konuştuklarını ifade etmişlerdir. %40’lık bir oranda ise katılımcılar “kısmen” olarak görüş bildirmiştir.

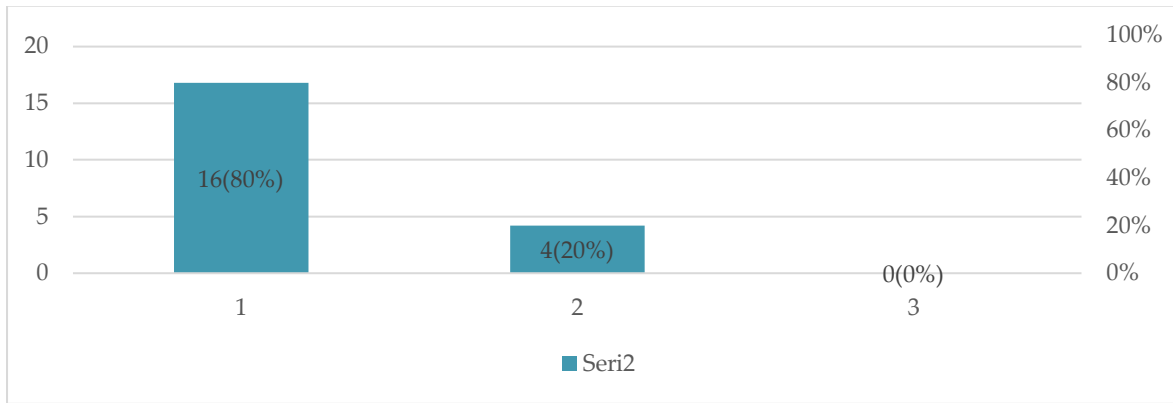
Şekil 9. Ebeveynlerin Türkçeyi Geliştirmeye Yönelik Çabaları

Ebeveynlerin Türkçe konuşmakta zorluk çektiğini ifade ettikleri şema(6) ve bu şema, kendilerindeki dil yeterliliğinin farkında olduklarını ve bunu geliştirmek için gayret gösterdiklerini göstermektedir. Bu farkındalığın, katılımcıların eğitim düzeyi (%70 üniversite mezunu) ile ilişkili olduğu da söylenebilir.

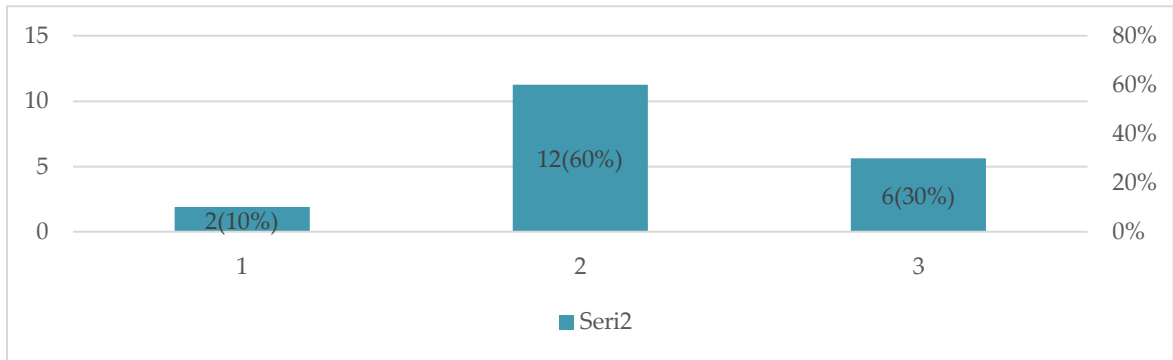
Şekil 10. Ebeveynlerin Ana dilleri Konusunda Çocuklarına Yönelik Çabaları

Ebeveynlerin çocuklarıyla evde konuşmayı tercih ettikleri dilin Arapça olduğunu (% 55 oranında katılımcı) Şekil 2’de görmüştük. Burada ise anne babaların(%60 oranında katılımcı) çocuklarının ana dillerini unutmamaları amacıyla evde Arapça konuşmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Şekil 11. Ebeveynlerin, Çocuklarının İki dilli Bireyler Olmalarına Yönelik Görüşleri

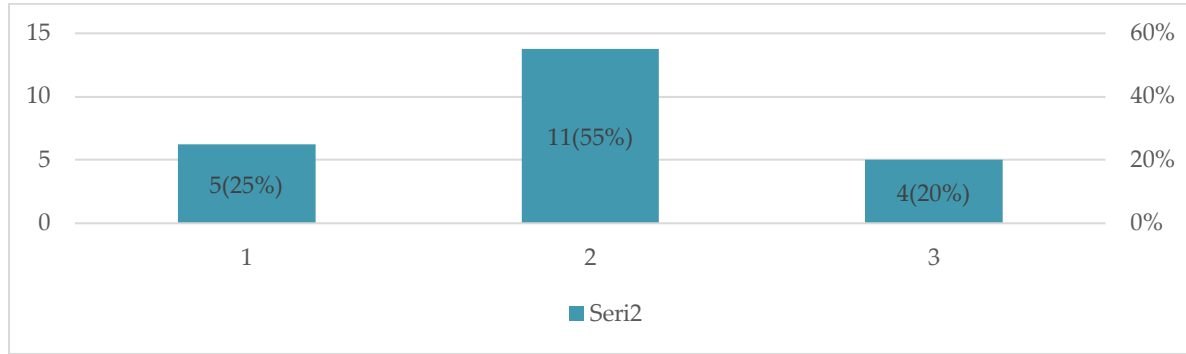
Yukarıdaki şekilde “hayır” ifadesini hiçbir anne babanın seçmemesi anlamlıdır. Göçmen aileler, çocuklarının toplum dilini en iyi şekilde konuşmalarını istemektedirler. Bu istek ebeveynlerin eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Katılımcıların %80’i, çocuklarının Türkçeyi de iyi şekilde bilmelerini arzu ettikleri görülmektedir. Çocuklarının ikidilli bireyler olmaları konusunda ebeveynlerin olumlu tavır takındıkları söylenebilir.

Şekil 12. Evde Toplum Dili Etkinlik Saati Düzenleme

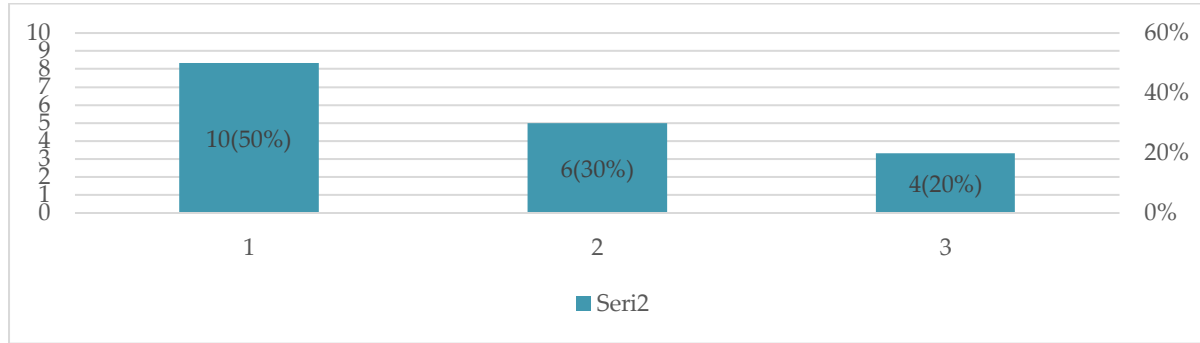
Evde çocuklarıyla büyük oranda Arapça konuşmayı tercih eden katılımcılar, ev içi “Türkçe konuşma saati” veya evde belirli vakitlerde Türkçe konuşma etkinliğini % 30 oranında “hayır” seçeneğiyle ifade etmişlerdir. %60 oranında ise “kısmen” tercih edilmiştir. Bunun da katılımcıların evlerinde “ev içi dil” ve “ev dışı dil” stratejisinin bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Çalışmanın sorularından “Türkiye’de yaşayan Suriyeli ebeveynlerin ev dışında konuşmayı tercih ettikleri dil nedir?” ifadesine yönelik bulgular aşağıdaki şemalarda verilmiştir.

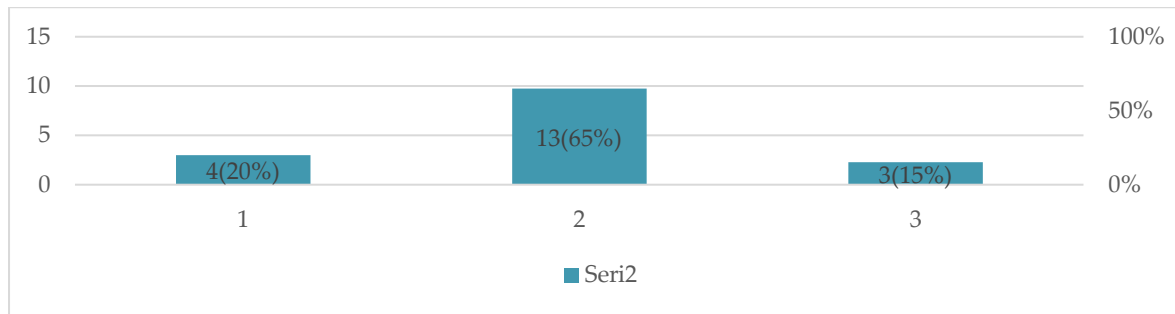
Şekil 13. Ebeveynlerin Ev Dışında Konuştıkları Dil

Evde Arapça konuşmayı tercih eden ebeveyn oranı daha yüksekken bu oranın ev dışında konuşulan dil tercihinde %25 olduğu görülmektedir. Katılımcıların %55’i ise “bazen” yönünde görüş bildirmişlerdir.

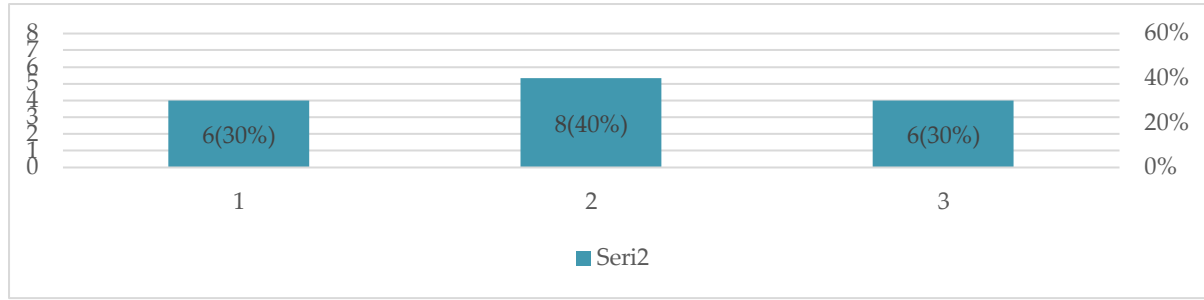
Şekil 14. Ebeveynlerin Kendilerini Türkçe İfade Etme Yeterlilik Algıları

Ebeveynlerin %35’i Türkçe konuşmakta zorluk çektiğini ifade etse de komşularıyla Türkçe iletişim kurmakta yeterli olmadığını düşünen ebeveyn yüzdesi (%50) daha fazladır. Bu da anne babaların Türkçe konuşma konusunda kendilerini yetkin görmediklerini göstermektedir.

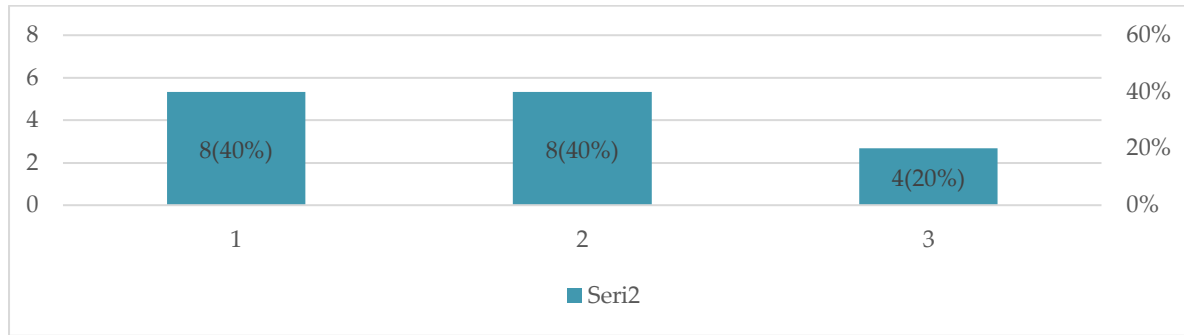
Şekil 15. Ebeveynlerin Medyada Tercih Ettikleri Dil

Evde Arap kanallarını tercih etme oranlarına bakıldığında ebeveynlerin %60 oranında “kısmen” ifadesini tercih ettikleri görülmüştür. Bu da bizlere televizyon kanallarında sadece Arapça yayın yapan kanalların tercih edilmediğini göstermektedir.

Şekil 16. Ebeveynlerin Türkçe Müzik Dinlemeye Yönelik Görüşleri

Şarkılar, filmler görsel-işitsel materyal olarak dil gelişini destekleyen araçlardır. Ebeveynlerin Türkçe şarkı dinleme ve dinlememe yönündeki oranı eşittir (%30). %40 oranındaki katılımcı ise “kısmen” yönünde görüş bildirmiştir.

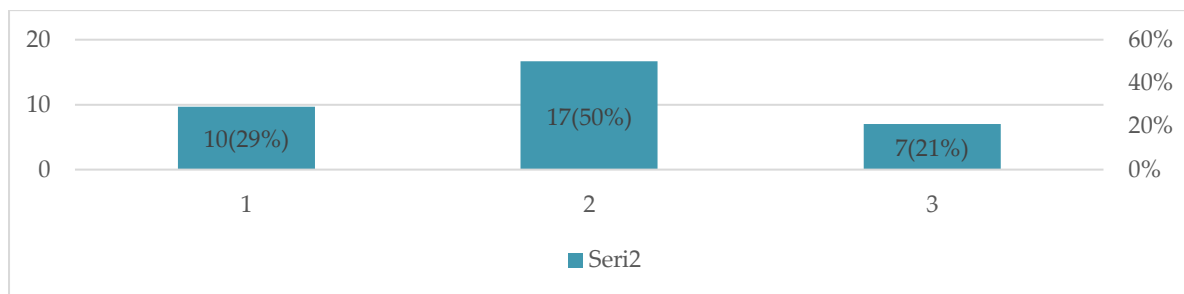

Şekil 17. Ebeveynlerin Türkçe Film İzlemeye Yönelik Görüşleri

Ebeveynlerin Türkçe film izleme tercihleri Türkçe müzik dinleme tercihlerinden %10 daha fazla çıkmıştır. Bu da farklı etkenleri içerebilir. Türk filmlerinin daha kaliteli olduğunu düşünmeleri, film izlemeyi müzik dinlemekten daha çok seven bireyler olmaları buradaki yanıtları etkileyebilir. Özellikle bu maddeler yüz yüze görüşmeler ve farklı sorularla daha net anlamlandırılabilir.

Çalışmanın bu kısmında ailedeki çocukların görüşlerine yer verilecektir. Çocukların yaş aralıkları 9 ila 29 arasında değişmektedir. %70'i 20 yaş altı, %30'u ise 20 yaş üstündedir. Katılımcıların %62'si kız, %38'i erkektir. Türkiye'de bulunma süreleri beş yılın üzerindedir. Katılımcıların % 30'u Gazi TÖMER'de Türkçe kursuna katılmış, geri kalanı ise ilkökul ortaokul ve lise kademelerinde Türkçe dersleri almıştır.

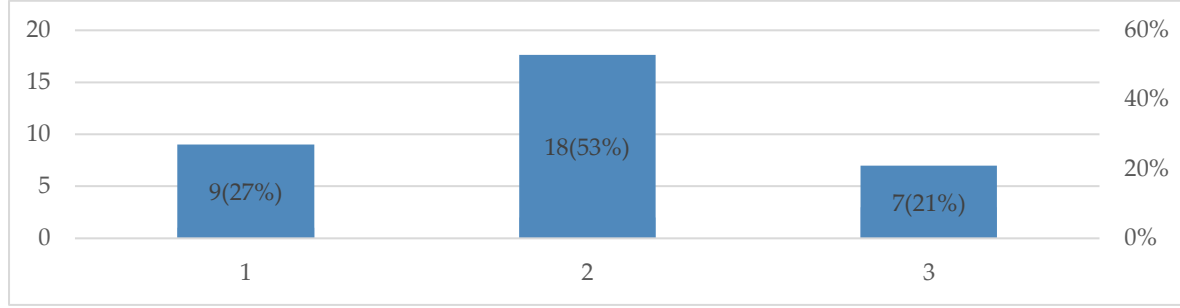
Çocukların anket maddelerine yönelik bulgular şu şekildedir:

Şekil 18. Çocukların Aileleriyle Konuşmayı Tercih Ettikleri Dil-1

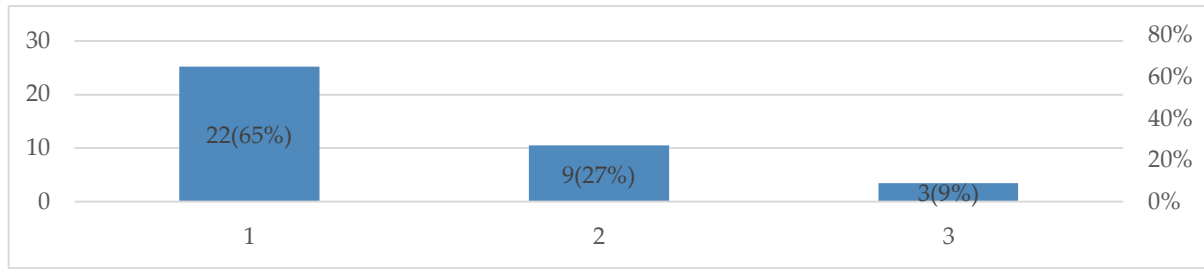
Ebeveynlerin çocuklarıyla konuşmayı tercih ettikleri dil büyük oranda Arapçayken çocukların velilerinin kendileriyle konuşmalarını tercih ettikleri dil %29,4 oranında katılımcıyla Arapçadır.

%50'lilik kısmı bazen'i seçerken %20,6 'sı hiçbir zaman'ı seçmiştir. Bu da çocukların evde Türkçe konuşma konusunda ebeveynlere göre daha istekli olduklarını göstermektedir.

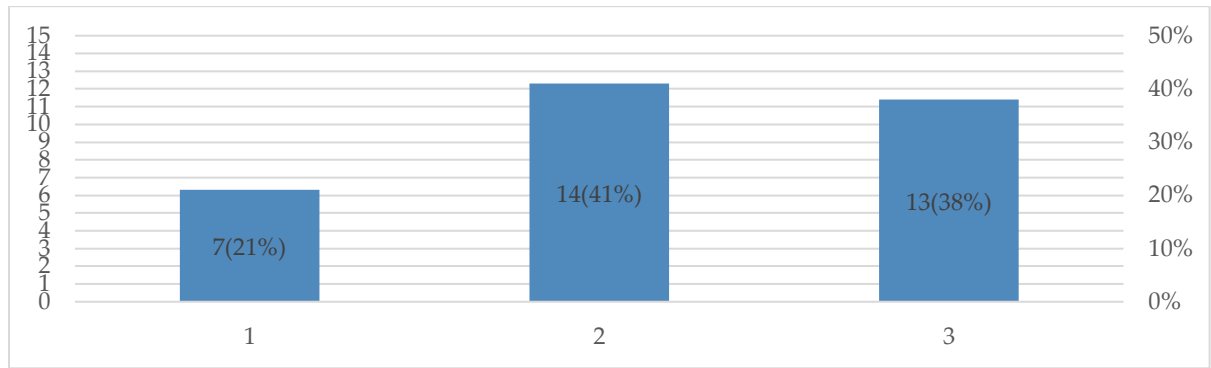
Şekil 19. Çocukların Aileleriyle Konuşmayı Tercih Ettikleri Dil-2

Şekil 18 ve şekil 19'daki oranlar hemen hemen aynıdır. Çocuklar evde Türkçe konuşulması konusunda olumlu tavır takınmaktadır.

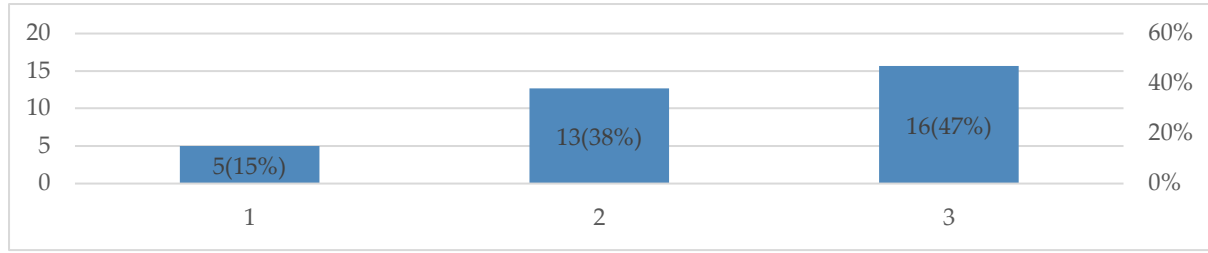
Şekil 20. Çocukların Arkadaşlarıyla Türkçe Konuşmaya Yönelik Görüşleri

Azınlık dil konuşuru çocuklar, okulda uyum problemleri, iletişim sıkıntıları yaşamakta ve buna bağlı olarak toplum diline karşı olumsuz tutum geliştirebilmektedirler. Ancak katılımcıların %64'ü arkadaşlarıyla Türkçe konuşmaktan memnuniyet duyduklarını ifade etmiştir. Sadece 3 kişi "okulda arkadaşlarımla Türkçe konuşmayı sevmiyorum" yönünde görüş bildirmiştir.

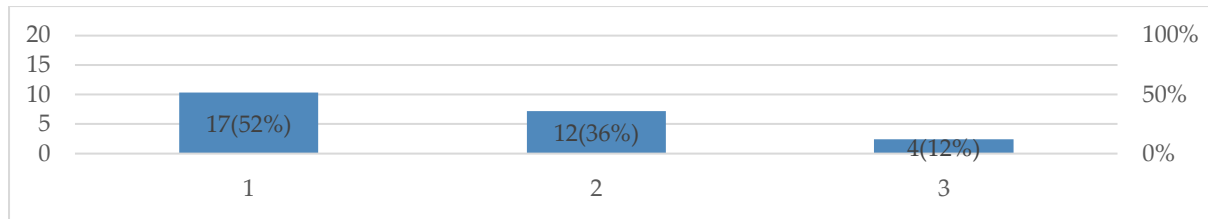
Şekil 21. Çocukların Okulda Arapça Bilen Hoca Beklentileri

Göçmen ailelerin çocuklarına eğitim-öğretim verecek okullarda, onların ana dilini bilen ve onlara yardım olacak öğretmen veya görevli olması bir ihtiyaçtır. Özellikle savaş gibi zorunlu bir durum yüzünden ülkesini terk etmeye mecbur kalan, hem savaşın hem göçün ağır psikolojik yükünü taşıyan çocuklara destek olmak amacıyla aynı dili konuşabilen öğretmenler büyük önem arz etmektedir. Buradaki katılımcı çocukların kendi ana dillerini bilen hoca beklentisi %20'dir. "Hayır" diyen katılımcı yüzdesi %38'dir ve daha fazladır. Türkiye'de bulunma süreleri göz önünde bulundurulduğunda çocukların kendilerini Türkçe ifade etme yetileri arttıkça bu ihtiyacın azalmış olduğunu söyleyebiliriz.

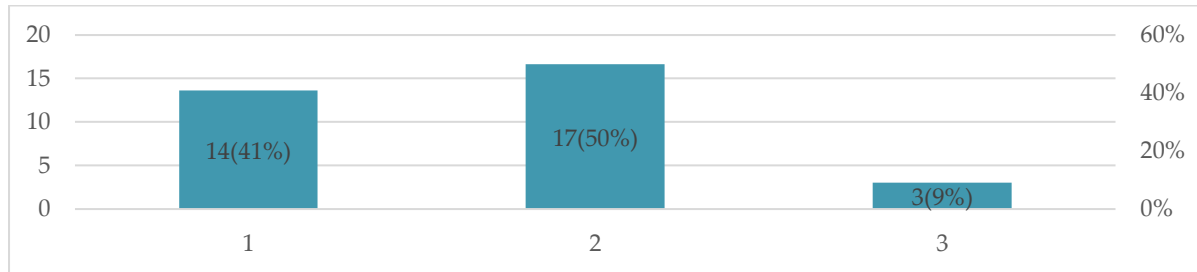
Şekil 22. Çocukların Okuldaki İletişim Diline Yönelik Tercihleri

Çocukların okulda hem hocalarıyla hem arkadaşlarıyla konuşmayı tercih ettikleri dilin Türkçe olduğu 21 ve 22. şekilden anlaşılmaktadır. Çocukların, hocalarının veya arkadaşlarının Arapça bilmesine çok da ihtiyaç duymadıkları anlaşılmaktadır. %47'lik orandaki katılımcılar "Okuldaki arkadaşlarımın Arapça bilmelerini isterdim." ifadesine "hayır" demiştir.

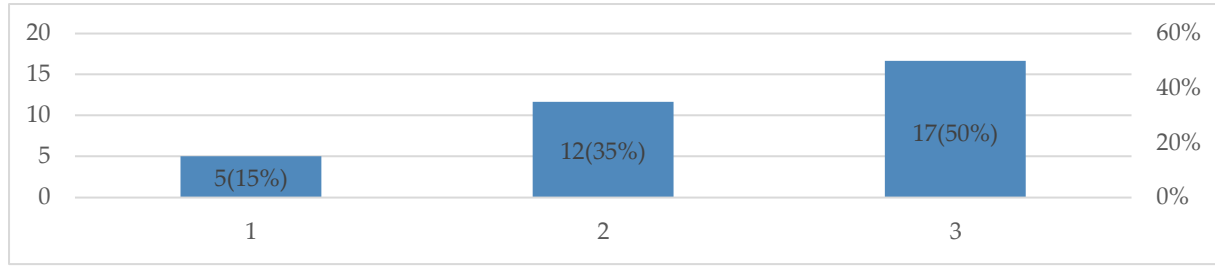
Şekil 23. Çocukların Kendilerini Ana Dilde İfade Etmelerine Yönelik Görüşleri

Ana dil, insanların kendilerini en rahat ifade ettikleri iletişim aracıdır. Yeni öğrenilen veya sonradan edinilen bir dilde kendini ifade etmek daha güçtür. Şekil 23'e baktığımızda katılımcıların %51,5'lik oranda kendilerini ana dillerinde daha rahat ifade ettiklerini belirttikleri görülmüştür. Dört katılımcı ise "hiçbir zaman" ifadesini seçmiştir ki bu da ilgi çekicidir. Bu katılımcıların Türkçe dil becerilerinin Arapçadan daha iyi olduğu düşünülebilir.

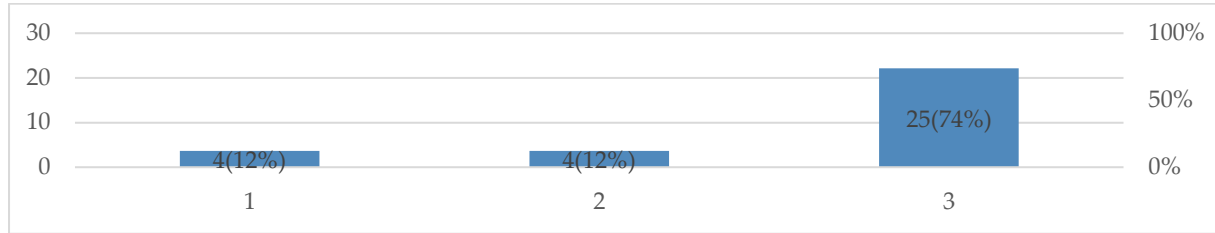
Şekil 24. Çocukların Kendilerini Türkçe İfade Etmelerine Yönelik Görüşleri

Şekil 23 ve 24 aslında zıtlık içermesine rağmen oranların her iki dil için de yakın çıkması düşündürücüdür. Burada katılımcıların "daha rahat" ifadesini çok da algılamadıklarını her iki dilde de kendilerini rahat ifade ettikleri için böyle yakın sonuçlar çıktığını düşünebiliriz. Geç edinilen bir dil olmasına rağmen katılımcıların kendilerini Türkçe rahat ifade ettikleri görülmektedir (%41). Ebeveynlere göre çocuklar Türkçe konusunda daha yetkin görünmektedir.

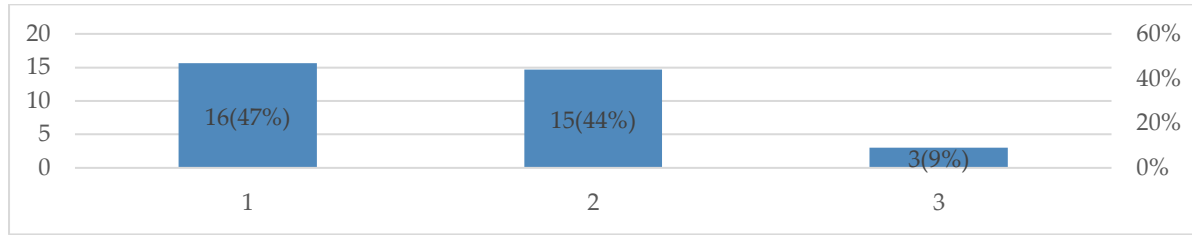
Şekil 25. Çocukların Ev Dışında Ana Dillerini Konuşmalarına Yönelik Görüşleri

Suriyeli göçmen öğrencilerin(%50) sokakta Arapça konuşma konusunda bir çekincelerinin olmadığı görülmektedir. %14,7'lik orandaki katılımcı "sokakta Arapça kullanmaktan" çekindiğini ifade ettiği görülmüştür.

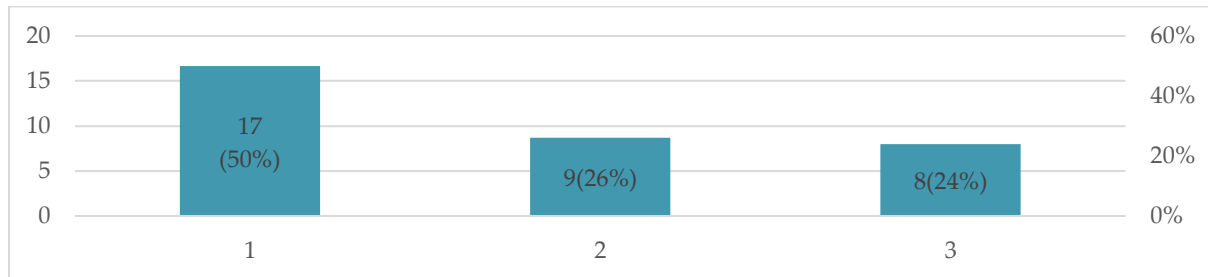
Şekil 26. Çocukların Ev Dışında Türkçe Konuşmalarına Yönelik Görüşleri

%76,5 katılımcıların büyük çoğunluğunu temsil etmektedir. Çocukların ev dışında Türkçe konuşma konusunda bir çekinceleri olmadığı görülmüştür. Sadece 4 katılımcı sokakta Türkçe kullanmaktan çekindiği yönünde görüş bildirmiştir.

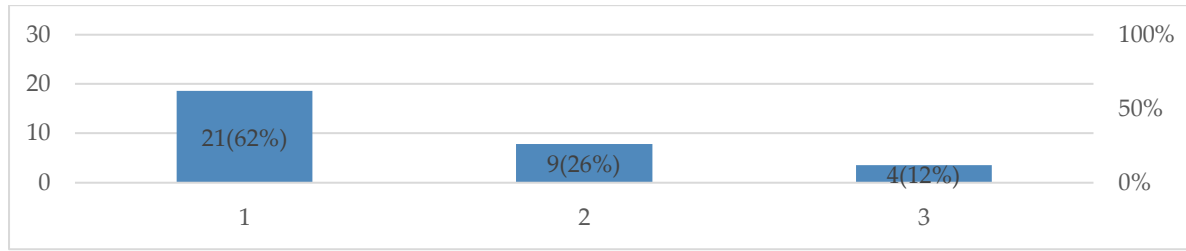
Şekil 27. Çocukların Kardeşleriyle Konuşmayı Tercih Ettiği Dil

Çocukların ebeveynleri ve kardeşleriyle Türkçe konuşmaya daha yatkın oldukları görülmektedir. Katılımcıların sadece 3'ü hiçbir zaman ifadesini seçmiş geri kalan katılımcılar ise yakın oranlarda "bezen" ve "her zaman"ı tercih etmiştir. Kardeşleriyle Türkçe konuşmayı her zaman seçen katılımcı oranı %47,1'dir.

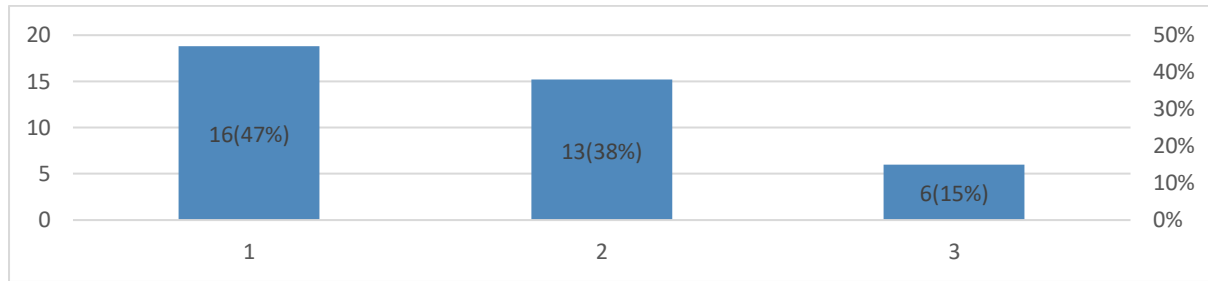
Şekil 28. Çocukların Türkçeye Yönelik Görüşleri-2

Çocukların toplum dilinin kendileri için daha önemli olduğunu düşünme oranları %50'dir. %23,5'lik orandaki katılımcı olumsuz görüş belirtmiştir. Bu da çocukların toplumda konuşulan dilin kendi geleceklere için önemli olduğunu farkında olduklarını göstermektedir.

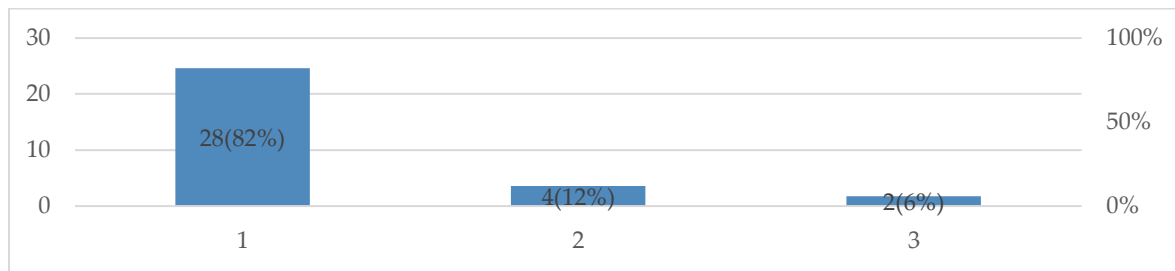
Şekil 29. Çocukların Arapça Kitap Okumaya Yönelik Görüşleri

Çocukların %61,8'i kendi ana dillerinde kitap okumaya yönelik olumlu tavır takınmaktadır. Bu da azınlık dil konuşurlarının kendi ana dillerinde de yetkin olmaları ve dillerini korumaları için önemlidir. Katılımcıların sadece 4'ü Arapça kitap okumaktan hoşlanmadığını ifade etmiştir.

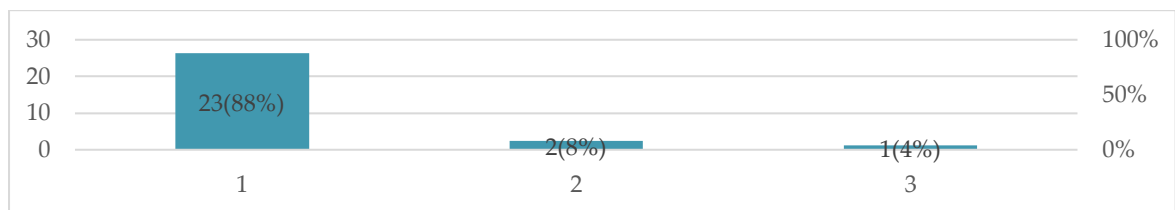
Şekil 30. Çocukların Türkçe Kitap Okumaya Yönelik Görüşleri

Çocukların %47,1'lik kısmı Türkçe kitap okumaktan hoşlandığını ifade etmiştir. Bu oran Arapça kitap okuma oranından %13'lük az olsa da "bazen" ifadesini seçen kısım ile hemen hemen aynı orana ulaşmaktadır.

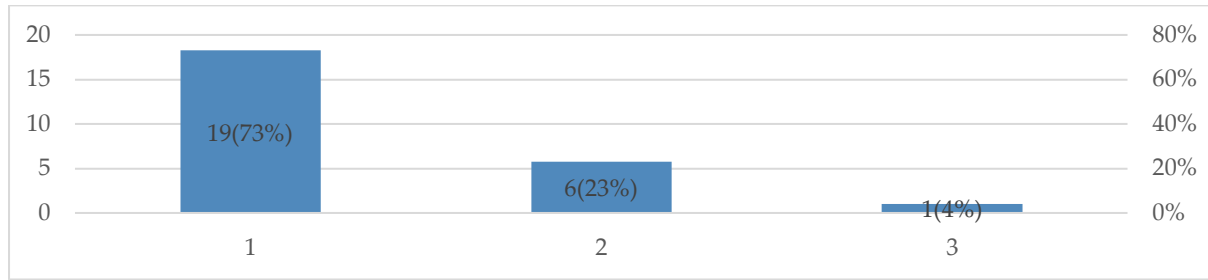
Şekil 31. Çocukların İki Dilli Olmaya Yönelik Görüşleri

Çocukların %82,4'lük kısmı iki dili olmanın avantaj olduğunu düşünmektedir. Bu da bizlere çalışmaya katılan çocukların ikidilli olmanın getirileri konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Sadece 2 kişi olumsuz görüş belirtmiştir.

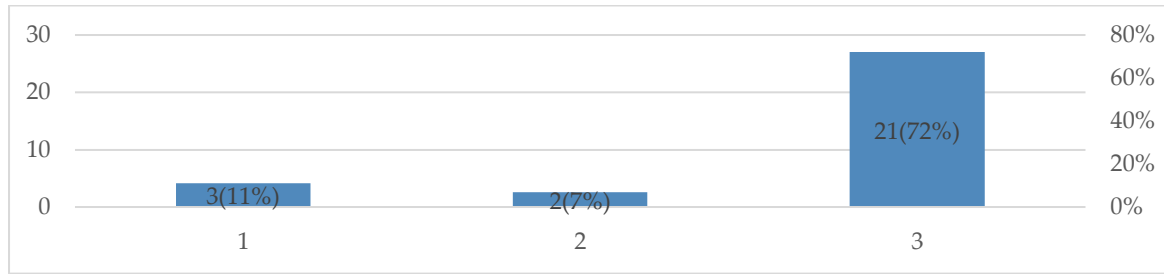
Şekil 32. Çocukların Türkçe Müzik Dinlemeye Yönelik Görüşleri

Çocukların %88,5'i Türkçe müzik dinlemekten hoşlanmaktadır. Bu oran ebeveynlerden iki kat fazladır.

Şekil 33. Çocukların Türkçe Film İzlemeye Yönelik Görüşleri

Çocukların %73,1'i Türkçe film izlemekten hoşlandığını ifade etmiştir. Yine bu oran, Türkçe müzik dinleyen ebeveyn ve çocuk oranındaki farklılık gibi ebeveynlerin görüşleriyle büyük oranda farklılık göstermektedir. Çocuklar toplum diline ait müzik ve filmleri tercih etme yönünde eğilim göstermektedir.

Şekil 34. Anne Babaların Çocukların Evde Türkçe Konuşmalarına Yönelik Görüşleri

Anne babaların evde çocuklarının Türkçe konuşmasına yönelik olumsuz bir tutum takınmadığı görülmektedir. "Evde Türkçe konuşunca annem babam kızmıyor." maddesinde katılımcı çocukların %77,8'i "hiçbir zaman" ı seçmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Aile içi dil stratejileri; ailelerin hayat şartları, eğitim seviyeleri, ihtiyaçları doğrultusunda farklılık arz etmektedir. Göçmen aileler, gittikleri ülkede azınlık konumunda oldukları için ana dillerini koruma içgüdüleriyle ve toplum dilini edinme sürecine kadar ev içi-ev dışı stratejisini kullanmayı tercih etmektedirler. Toplum dilini edindikçe ve çocukları toplum diliyle büyüdükçe "serbest değişim" stratejisine geçiş yapabilmektedirler. Bu çalışmayla Suriyeli göçmen ailelerin, aile içi dil stratejilerine yönelik durum tespiti yapılmıştır. Ebeveynlerin ev içinde çocuklarıyla ve birbirleriyle konuşmayı tercih ettikleri dilin Arapça, ev dışında ise Türkçe olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynler, çocuklarının Arapçayı unutmaması için evde ana dillerini konuşmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin kendilerini Türkçe ifade etmede, çocukları kadar yetkin hissetmedikleri, komşularıyla Türkçe iletişim kurarken zorlandıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Türkçe konuşmadaki eksikliklerinin farkında olan ebeveynlerin büyük bir kısmı, bu konuda kendilerini geliştirmek için gayret ettiklerini belirtmiştir. Ebeveynler, çocuklarının ikidilli bireyler olarak yetişmesini arzu etmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çoğu "ev içi-ev dışı" dil stratejisini sürdürmektedir. Akıncı (2001)'nin göçmen ailelerdeki ikidillilik tespitleri bu çalışmayla örtüşmektedir. Okullaşmanın ilk yıllarında, hâkim toplum dili göçmen kökenli çocuklar için baskın dil haline gelmekte ve kardeşleriyle toplum dilini kullanmayı tercih etmektedirler.

Çocuklar, ebeveynlerinin ev içinde Arapça dil stratejisiyle hareket etmelerine karşın “serbest değişim stratejisiyle” hareket etmektedirler. Kardeşleriyle Türkçe, anne babalarıyla Arapça konuşmayı tercih etmektedirler. Okuldaki hocalarının veya arkadaşlarının Arapça bilmesi ve onlarla Arapça konuşmak, çocuklar için bir ihtiyaç ve gereklilik olmaktan çıkmıştır. Aytekin ve Ektem (2019) çalışmalarında çocukların okullarda Arapça bilen personellerle iletişim sağladığını ifade etmişlerdir. Bu çalışmadaki katılımcıların Türkiye’de bulunma süreleri Arapçaya olan ihtiyaçlarını azaltmış ve katılımcı çocuklar, okullarda Arapça bilen personel veya öğretmene ihtiyaç duymadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Okulda Türkçe konuşmaktan hoşlanmaktadırlar. Çocuklar, ebeveynlerine göre kendilerini Türkçede daha rahat ifade etmekte ve sokakta Türkçe konuşmaktan çekinmemektedirler. Türkçe müzik dinlemek, film izlemek ebeveynler için çok cazip olmasa da çocukların hoşuna gitmektedir. Çocuklar Türkçe bilmenin ikidilli birey olmanın kendileri için önem taşıdığının farkındadırlar.

Biçer ve Alan (2018), Suriyelilerin ikidillilik sürecinde olduğunu ifade etmektedirler. Yetişkin Suriyelilerin hepsinde bu sürecin gerçekleştiğini söylemek zor olsa da bu etkinin özellikle çocuklarda rahat bir şekilde görülebildiğini belirten Biçer ve Alan, Türkiye’de gerçekleşen bu süreçte eğitim sistemine de düşen önemli sorumluluklar bulunduğunu vurgulamaktadırlar. Bu çalışmada da yetişkinlerin ve çocukların Türkçe konuşma ve kendini rahat ifade etme yönündeki görüşlerine baktığımızda çocukların ikidillilik sürecine daha kolay adapte olduğunu, yetişkinlerin zorluk çektiğini söyleyebiliriz. Ayrıca ebeveynler, ikidillilik konusunda çocuklarını desteklemektedirler.

Salgın sürecinde internetten anket yoluyla yürütülen bu çalışma, bir durum tespittir. Çalışmanın “ikidilli aile ve çocukları “için yapılacak çalışmalarda bir yol gösterici olması hedeflenmektedir ancak göçmen ailelerin dil stratejilerine yönelik literatürde daha önce bir çalışma olmaması sebebiyle bu çalışmanın daha geniş bir kitleyle yüz yüze görüşmeler ve gözlemler yapılarak genişletilmesi önerilmektedir. Göçmen ailelerde ana dil, birinci kuşakta korunmaktayken ikinci ve üçüncü kuşakta ana dil kayıpları yaşanabilmektedir. Bu amaçla göçmen ailelerin ana dillerini ihmal etmemeleri konusunda bilinçlendirilmeleri, özellikle çocukların ikidilli birey olmanın avantajları konusunda bilgilendirilmeleri önem taşımaktadır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar da önem arz edecektir.

Kaynakça

- Akgül E., Yazıcı D., Akman B. (2017): Views of parents preferring to raise a bilingual child, *Early Child Development and Care*, DOI: 10.1080/03004430.2017.1400541
- Akıncı, M.-A. (2001). Pratiques langagières et représentations subjectives de la vitalité ethnolinguistique des immigrés turcs en France. *L’Observateur-Gözlem (revue du Conseil Français des Associations d’Immigrés de Turquie)*, n°8, 16-22.
- Akkaya, A. (2013). Suriyeli Mültecilerin Türkçe Algıları. *Ekev Akademi Dergisi*, 17(56), 179-190
- Aytekin Ö. K., Ektem I. S. (2019). Sınıflarında Bulunan Suriyeli Göçmen Çocuklar İle İlgili Okul Öncesi Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi (Hatay İli Örneği). [Turkish Studies - Educational Sciences](https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.32712). 14(5):2557-2580DOI: <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.32712>
- Baltacı, H. (2014). Göçmen öğrencilerin başarı durumunu etkileyen etmenlerin okul yöneticisi, öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kıbrıs

- Bıcan, G. (2017). İki Dilli Olmanın Önemi Ve Aileler İçin İki Dillilik Stratejileri. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu. https://www.academia.edu/38235778/%C4%B0ki_dillilig_in_o_nemi_ve_aileler_i%C3%A7in_iki_dillilik_stratejiler (10.03.2021 erişim tarihi)
- Biçer, N; Alan Y. (2018). İki Dillilik Bağlamında Suriyeliler Üzerinde Türkçenin Etkisi. Yeni Türkiye Dergisi 2018. 24(100). https://www.researchgate.net/publication/330181748_Iki_Dillilik_Baglaminda_Suriyeliler_Uzerinde_Turkcenin_Etkisi [10.03.2021].
- Börü, N., Boyacı, B. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. Turkish Studies, 11(14), 123-158.
- Cresweell, J. W. (2013). Nitel araştırma Yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (3. baskıdan çeviren Mesut Bütün, Selçuk Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin, A. ve N. Uzman (2012). Sığınmacılar Çerçevesinde Suriye-Türkiye İlişkilerine Bir Bakış. Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi. 1(1), 3-18.
- Çetinkaya, S. (2015). *İkidillilik ve çeviri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya, S. (2017). Çok dillilik ve kimlik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(50). 371-377.
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2): 017-030
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (54), 838-851
- Grosjean, F. (2009). What parents want to know about bilingualism. The bilingul family newsletter, 26:4. (S. Grover, & M. Grover, Dü) https://www.francoisgrosjean.ch/for_parents_en.html 17.03.2021 (Erişim tarihi)
- Kılcan, B., Çepni, O., & Kılınc, A. Ç. (2017). Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1045-1057. doi:10.14687/jhs.v14i2.4324
- Kiremit, R. F., Akpınar, Ü. ve Tüfekci-Akcan A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139-2149.
- MEB (2017). Özel Eğitim Hizmetleri Kılavuzu: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/07143429_ozel_egitim_hizmetleri_kilavuzu.pdf 16.03.2021 (Erişim tarihi)
- Mertol-İlgar, Ş., Doğan, H. ve Yıldırım, E. (2017). Suriyeli üniversite öğrencilerinin eğitim ve uyum sorunlarına ilişkin genel yaklaşımları (Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği). *Researcher: Social Science Studies (RSSS)*, 5(2), 378-394. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.18301/rss.208>
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.

- Palaz, T., Çepni, O. ve Kılcan, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Turkish Studies*, 14(3), 1661-1684.
- Süverdem, F. B. ve Ertek, B. (2020). İki Dillilik ve İki Kültürlülük: Göç, Kimlik ve Aidiyet. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 183-207.
- Şihanlıoğlu Ö. (2021) Türkiye'deki Suriyeli Geç İki Dilli Bireylerin Yazılı Anlatımları Üzerine Bir Hata Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Süleymanov, A. (2017). Suriyelilerin Türk toplumunda toplumsal uyum ve sosyal kabul düzeyi. *Türk Yurdu Dergisi*, 361, 27-30.
- Tanrikulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604. doi: 10.17218/hititsosbil.450208
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu (2012). Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında inceleme https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.p.df, 16.03.2021 (Erişim tarihi)
- Uzun, E.M. ve Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1). 72-83.
- Yağmur, K. (2007). İki Dilli Çocukların Dil Becerilerinin Ölçümü ve Eşik Kuramı. *Dil Dergisi*, 135, 60-76.
- Yılmaz, M.Y. (2014). *İki Dillilik Olgusu Ve Almanya'daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu*. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(3): 1641-1651.